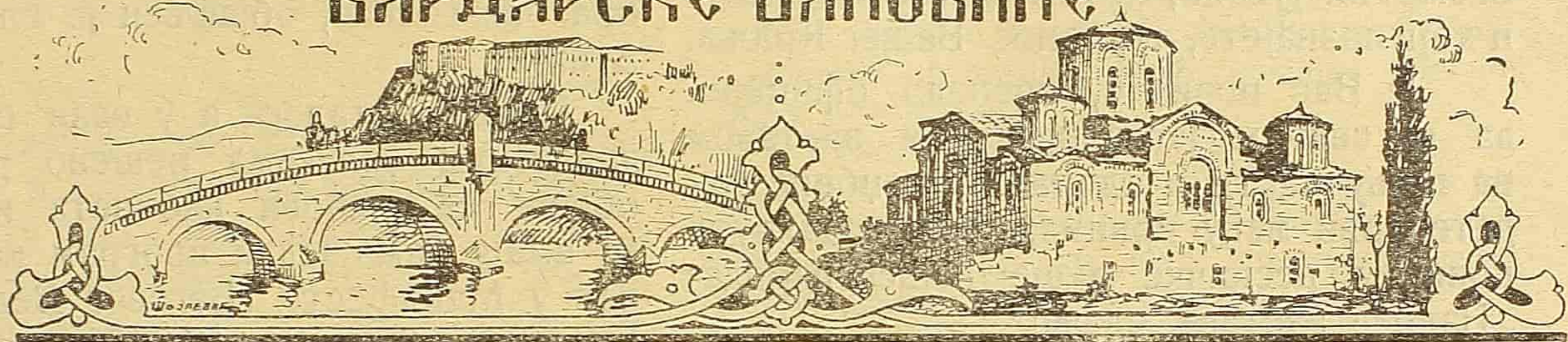

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

ВАРДАРСКЕ БАНОВИНЕ

13. СЕПТЕМБРА 1930. ГОД.
СУБОТА

БРОЈ 2 ДИНАРА

ГОДИНА I. Број 24.
СКОПЈЕ

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ излазе један пут недељно. Годишња претплата је 80, а за иностранство 140 динара. Огласи се примају по утврђеној тарифи. Рукописи, огласи и претплата се шаљу на адресу Банске Управе за Уредништво Службеног Листа.

Два значајна говора ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Читајући на дан *шестог* септембра ове године Лично Указ о даривању нових застava нашим пуковима, Његово Величанство Краљ Александар I Карађорђевић, казао је са владалачке трибине, пред десетином тисућа војника и грађана:

„Поверавајући јуначким Нашим пуковима и Команди Жандармерије ово свето знамење војничкога зборишта и војничке части, Ми смо дубоко уверени, да ће га они вазда у слави и кроз славу носити и са највећом чашћу чувати и бранити.

Нека гесло „С вером у Бога, за Краља и Отаџбину“, исписано на овим војничким светињама, увек живи и пламти у вашим јуначким срцима неугаслим жаром.

Нека попут старих застava, које ће се побожно чувати у Тополској Задужбини Краља Петра I Великог Ослободиоца, као спомен вечне славе, и нове застave буду свети аманет који ће вас свагда, и у најтежим тренутцима, сећати на ваше часне дужности и нека се оне вазда гордо вију у вашим редовима, на

понос Нама, за срећу Отаџбине и на славу ваше команде.“

Истога дана приредило је Његово Величанство Краљ вечеру у част команданата армија, дивизија, бригада и пукова, на којој су били председник владе г. Петар Живковић са свима члановима Краљевске владе, банови, гости наших савезника Чехословачке и Румуније, те је том приликом Краљ одржао овај говор:

„Господо официри,

Дарујући данас Мојој личној војсци нова знамења војничке части и славе, Моје су мисли биле упућене вама, Моји драги сарадници на пољу части и одбране Отаџбине.

Уверен сам да ћете, господо официри, схватити сву величину данашњег узвишеног и светог дана, када сви Моји пукови стају под окриље југословенске војничке застave. Са националним поносом на највишу војничку славу наших старих застava ви ћете, врли вођи Моје дичне војске, разумети вашу витешку официрску дужност према Краљу и Отаџбини.

Пронесите наше нове заставе путем славе и величине наше миле и лепе Домовине, пронесите их путем части и витештва, који су победама означили наши бесмртни јунаци, путем којим сте ишли и који познајете, на понос Вашег Краља.

Ја Вас позивам, господо официри, да са светом југословенском заставом на пољу части и одбране Отаџбине будете први међу првима, увек надахнути позивом песничке душе нашег народа: „Напред заставе славе!“

Врховни Командант, ваш Краљ, биће, као и до сада, први заставник наше Југословенске заставе, а ви драги Моји официри, за Мном!

Живели!“

На говор Његовог Величанства Краља одговорио је Министар војске и морнарице генерал г. Хаџић овим речима:

„Ваше Величанство,

На данашњи дан, дан пријема из руке Вашег Величанства нових пуковских заставице наше војске, ми официри Вашег Величанства, осећамо особиту срећу, част и радост да Вашем Величанству изјавимо своју официрску захвалност на дару свима нашим пуковима наше војничке светиње, символа војничке части и врлина, обележја неразделивог народног и државног уједињења.

Сви ми дајемо своје Врховним Вођи, Витешком Краљу Александру I., свој свети завет, да ћемо милостиво подарене нам нове заставе чувати као зеницу ока свога, да ћемо их високо и часно држати и да ћемо по покличу свога Краља, који мало час чусмо, са овим заставама бити увек на пољу части, први међу првима, — за величину наше драге Отаџбине Југославије и на част и славу свога Витешког Краља.

Своје светом завету, сви ми придружимо своје Врховном Команданту одани и увек веран поклич: *Живео наш Витешки Врховни Командант, Његово Величанство Краљ и Његов Светли Дом! Живео!*“

Политика Краљевске Владе

Са седнице Министарског Савета, која је одржана у подне четвртог септембра ове године, објављен је следећи комунике:

Поред осталог а у вези са раније донесеним одлукама решено је, да се објави да чланови кабинета изјављују: да имају само један програм који је изнет у Манифесту Његовог Величанства Краља од 6. јануара 1929. године и одлуци Краљевске владе од 4. јула текуће године. Они се према томе сматрају као чланови хомогеног кабинета. Уверени да правилан развитак народног и државног живота искључује у будућности повратак и васпостављање некадашњих странака, изјављују да су решени да у будућем политичком раду само на овој основи и заједнички учествују, без обзира на њихову ранију страначку припадност.

Идућег дана, петог септембра, Господин Петар Живковић, председник владе, одржао је у Гардијском Дому, пред банским већницима и другим гостима, један врло значајан политички говор, у коме нарочито пада у очи следећи део:

„Манифест Њ.В. Краља изрекао је суд о ранијем стању, које је владало и позвао цео народ на сарадњу за једно ново стање. Чланови Владе несумњиво су први сарадници на извођењу задатка који је манифестом постављен. Самим тим они су се, иако раније припадници разних политичких група, сложили по програму, који садржи манифест, а нарочито у погледу уклањања последица ранијег стања и рашчишћавања и припремања терена за правилан развитак народног и државног живота. Влада је одмах приступила послу. Многе ствари су свршене. Извршено је и историјско дело прогласа Југославије и подела државе на девет бановина. У свим главним питањима Влада је била сложна. У Владу су доцније ушле и нове личности, чија је партиска прошлост свима позната. То је дало повода коментарима како су нови министри претставници своје бивше странке, а одатле су се развиле и комбинације да ће убрзо оживети и старе

политичке странке. Међутим, Владина хомогеност уласком нових личности није ни у колико поремећена. Ипак је Владина декларација од 4 јула подвукла своју једнодушност на једном државном програму, чија је главна тачка — југословенство.

Као што се види, г. Претседник владе је јасно, при том тактички, отмено али и одлучно и категорички истакао чврсту вољу краљевске владе да у спровођењу манифеста Његовог Величанства Краља од 6 јануара прошле године и декларације од 4 јула ове године иде доследно досадањој акцији унутра и споља — напред. Другим речима тиме је краљевска влада, у лицу свога претседника, ставила још једном на знање да се прикупе око ње, као око хомогене, ванпартијске владе, сви родољубиви и конструктивни елементи, који ће жртвовати своју љубав, енергију и настојање у истинској служби Краљу и Отаџбини и општој идеји Југословенства.

Дочек нових застава

Наше царско Скопље дочекало је деветог овог месеца наше нове војничке стегове онако, како су то са пуно части заслужиле те наше нове југословенске заставе, симболи нашег националног и државног јединства, снаге и моћи младе Југославије. Још рано изјутра, Скопље је било необично живо, расположено, весело и раздрагано. На свима домовима, радњама и надлештвима лепршали су седржавне заставе, а Цар Душанова и Краљ Петрова улица, од Града до жељезничке станице посуте цвећем и зеленилом. На станици пуно света, и обе улице закрчила непрегледна маса народа. Ту су претставници војске, генералитет, општински часници, резервни официри, чиновништво, школе, хумана и слична друштва, народ а пред станицом је претставник наше Бановине г. Драг. Тодоровић, помоћник Бана са свима начелницима Банске Управе, заменик команданта армије, заступник председника општине и многи угледни претставници свих друштвених сталежа.

Тачно у 9 часова пре подне улази у станицу специјални воз окићен цвећем и зеленилом. Војна музика свира Краљев марш, и присутни бурно кличу са одушевљеним поздравом своје витешком Краљу, Команданту целокупне војске и носиоцу државне и народне мисли.

Кад су заставе изнесене на перон, прилази

им претставник Општине кмет г. Живковић да их у име грађанства дочека и поздрави кратким говором, а потом приноси три лепа венца за три нове заставе госпођа Живковић. Војна музика свира народну химну. Омладинац Димитрије Железаровић поздравља стегове у име омладине, па се после образује велика поворка улицама Краља Петра и Цара Душана. Небо се пролама од одушевљених поздрава кличући Краљу и војсци.

У Граду су постројена три пука који чекају да приме нове заставе. Команданти пукова држе војницима одушевљене патриотске говоре. Тако је завршена ова лепа историска свечаност у нашем Скопљу. Слично је било и у свима местима наше државе, па и у градовима наше Бановине, у којима су седишта наших пукова, као Приштини, Ђаковици, Призрену, Куманову, Велесу, Штипу, Струмици, Прилепу, Битољу и Дебру, којом приликом је наше грађанство са неописаном раздраганошћу и одушевљењем дочекало и поздравило нове стегове наших храбрих и непобедних пукова, који су у минуваним ратовима исписали највеличанствене ратне подвиге које је икада упамтила наша историја и који су крвљу својих многобројних чланова омеђили границе наше државе. Поздрављајући и ми са побожним пијететом наше нове стегове, уздамо се у благослов Провиђења да ће се под новим заставама извршити заветна мисао свих Југословена: Јединство, моћ, срећа и благостање велике Југославије.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Нови ванредни члан санитетског савета Вардарске Бановине

Решењем Господина Министра социјалне политике и народног здравља од 20. августа т.г. С.Бр. 16.740 за ванредног члана банског санитетског савета Вардарске бановине из ветеринарске струке именован је г. Марковић Ј. Душан, виши ветеринарски саветник Кр. банске управе Вардарске бановине.

Бановинска болница у Врању

Набавка животних намирница

На основу чл. 82—105 закона о државном рачуноводству, чл. 13 и 24 Правилника за извршење одредаба из одељка „Б“ истог закона, наређења Господина министра социјалне политике и народног здравља О.Бр. 8220/29 г. као и овлашћења Господина бана вардарске бановине VII № 13520/30, Управа бановинске болнице у Врању, одржаће на дан 8. октобра у канцеларији свога економата, 1 усмену јавну лицитацију за следеће животне намирнице:

- 1) за бели и црни хлеб у вредности д. 10.000
- 2) „ слатко, кисело млеко, сир у вредн. „ 17.000
- 3) „ месо говеђе и телеће у вредн. „ 11.000
- 4) бакалук живот. намирница у вредн. „ 7.200
- 5) „ потрош. мат. у вредн. „ 3.500
- 6) „ вариво, воће и поврћа у вредн. „ 5.300

Све наведене артикле болница ће лицитирати за време: новембар 1930 и јануар и фебруар 1931. год.

Кауција се полаже на каси болничкој сваког дана, по објави лицитације, или на сам дан лицитације комисији, која износи за наше поданике 5% од целокупне вредности предмета, који се лицитира, а за стране поданике 10%.

Накнадне се понуде неће ни од кога примати.

Почетак лицитације у 11 часова и трајаће све док се не заврши. Лицитираће се од 1 кгр. односно комад.

Ближи се услови могу видети сваког дана у канцеларији економата болнице.

Из канцеларије Бановинске болнице у Врању Бр. 2434 од 3 септембра 1930 године.

Бановинска Болница у Битољу

Набавка челичне касе

У економату Бановинске болнице у Битољу одржаће се на дан 24. септембра 1930 године у 11 часова пре подне прва офертална лицитација за набавку челичне касе, заштићене од ватре за ову болницу.

Предрачунска сума 11.000 динара.

Условне и све законске прописе заинтересована лица могу видети сваког дана у канцеларији економата болнице.

Кауција се полаже пре лицитације као и на дан лицитације до 10 часова пре подне на каси ове болнице.

Позивају се заинтересована лица да одређеног дана доставе своје понуне у прописно затвореним кофертима до 10 часова пре подне и истим приложе сва документа која се траже ст. 6 чл, 13 Правилника за извршење одредаба из одељка „Б“ Уговори и Набавке Закона о Државном Рачуноводству по прописној форми.

Из канцеларије Бановинске болнице у Битољу бр. 3150 од 17. августа 1930. године.

Државна полициска стража у Скопљу

Набавка спреме и материјала

На основу решења Краљевске Банске Управе Вардарске Бановине I. Бр. 17.041 од 22 августа тек. године, на дан 29 септембра тек. године, у канцеларији Управе Полиције у Скопљу, обавиће се лицитација усменим надметањем за набавку ниже означене спреме и материјала за потребе Државне Полицијске Страже у Скопљу и то:

- 1) (150) сто педесет пари ципела по утврђеној мустри и мери.
- 2) (50) килограма ђона за обућу (полу-ђонови и пете).
- 3) (15) килограма коже за крпљење обуће.

Означена спрема и материјал од стране најповољнијег понуђача има се излиферовати за тридесет календарских дана од дана саопштења решења о уступању означене набавке.

Сви лицитанти пре почетка лицитације полажу на име кауције по пет % од приближне вредности спреме и материјала.

Ближи услови и мустре ципела могу се видети сваког радног дана у канцеларији Управе Полиције у Скопљу у времену канцеларијског времена рада.

Позивају се заинтересована лица, да означеног дана дођу и лицитирају.

Из канцеларије Управе Полиције у Скопљу, 4. септембра 1930 год. Бр. 45.079. 1—2

Бановинска болница у Гиљану

Набавка животних намирница

Према донетом решењу управника болнице у Гиљау одржаће се 1 јавна усмена лицитација за набавку животних намирница и осталих потреба за време од 1. октобра ове године до 1. јануара 1931. године.

Ова ће се лицитација држати 15. септембра 1930. године а у случају да иста не успе одржаће се II у скраћеном року 30 септембра 1930. год. у канцеларији бановинске болнице од 10 до 12 часова пре подне и то овим редом:

1) Лебац у вредности	дин.	8.000
2) Месо у вредности	„	6.000
3) Маст са поврћем и варивом	„	3.000
3) Кравље пресно и кисело млеко	„	6.000
5) Бакалук и остале друге потребе	„	4.000
6) Дрва за гориво	„	10.000

Из канцеларије Бановинске болнице Вардарске бановине Бр. 402 од 15 августа 1930. године у Гиљану. 2—3

Државна болница у Скопљу

Набавка намирница

На основу чл. 82—105 закона о државном рачуноводству и Правилника за извршење одредаба из одељка уговора и набавка истога закона, а по решењу Министарства за социјалну политику и народно здравље О.Бр. 8220 од 27. септембра 1929. године и решења Управе државне болнице у Скопљу Бр. 9350 одржаће се на дан 8 септембра 1930. године при Управи државне болнице у Скопљу прва јавна лицитација, на којој ће се закључити погодбе, да се болница снабдева у току месеца: октобра, новембра и децембра 1930. године следећим потребама;

- 1) белим и црним хлебом, у вредн. 15.000 д.
- 2) говеђим и телеђим месом „ 45000 „
- 3) пресним и киселим млеком „ 15.000 „
- 4) бакалуком и ситницама „ 30.000 „
- 5) поврћем и варивом „ 15.000 „
- 6) мртвачким сандуцима „ 3.000 „
- 7) сточном храном „ 2.000 „
- 8) канцеларијским материјалом „ 2.000 „

Заинтересовани надметачи морају показати: уверење о подобности и способности за надметање и уверење о плаћеној порези. Кауција се полаже на дан лицитације одређеној комисији.

Ближа обавештења и услови могу се видети у канцеларији економа болнице сваког радног дана.

Изканцеларије Државне болнице Бр. 9350.
1—3

Конкурс

за пријем питомаца у Нижу Пољопривредну школу у Шапцу

I.

На основу решења Краљ Банске Управе Дринске Бановине у Сарајеву III Број 36430/30 од 5 августа 1930 год, примиће се у I разред Нежи Пољопривредне школе у Шапцу 35 бановинских и 10 приватних питомаца.

Школовање траје две године, почиње 1. октобра 1930 а свршава се 30 септембра 1932 године.

II.

Кандидати за бановинске питомце морају испутнити ове услове:

а) да су синови земљорадника, којћ ће се по свршеном школовању вратити на своје имање, што ће за имање доказати уверењем суда општине, а да ће се вратити на имање — реверсом родитеља или старатеља;

б) да нису млађи од 14 ни старији од 18 година, ште ће доказати крштеницом;

в) да су свршили најмање основну школу, или који разред средње школе, што ће доказати школским сведочанством;

г) да су здрави душевно и телесно, што ће доказати лекарским уверењем;

д) да су доброг владања, што ће, ако не долазе непосредно из школе, доказати уверењем Суда Општине, иначе пак школским сведочанством;

ђ) да су житељи Краљевине Југославије.

III.

Кандидати за приватне питомце морају испуњавати исте услове као и бановински питомци сем услова назначеног у тачци II/а.

Приватни кандидати морају својим молбама приложити и обавезу родитеља или старатеља да ће за издржавање плаћати тромесечно

унапред по 150 динара за сваки месец, ако су земљораднички синови, односно по 309 динара за сваки мвсец, ако су синови осталих сталела, као и обавезу, да ће подмиривати и све остале потребе ученика за одело, обућу и т. д.

IV.

Бановински питомци имаће за време школовања у шквли бесплатну храну, одећу, стан, лекарску негу као и све школске потребе.

Приватни питомци имаће све потребе као и бановини, осим одела, обуће и преобуке, што им родитељи морају набављати у истом кроју и квалитету као што имају бавовински питомци

V.

Молбе за државне и приватне питомце треба слати путем надлежног Среског Начелства Дирекцији Ниже Пољопривредне школе у Шапцу. Молбе које не стигну путем Среског Начелства неће се узети у обзир. Рок је за шиљање молбе до 20. септембра 1930. године

VI.

Пре коначног пријема у школу за све кандидате обавезан је испит из читања, писања и рачунања, као и поновни лекарски преглед по школском лекару који ће се извршити у школи на дан 20 и 34 септембра 1930 године.

Број 1010 — Из канцеларије Дирекције Ниже Пољопривредне Школе у Шапцу 10. августа 1930 године.

НЕСЛУЖБЕНИ ДЕО

Шта треба сваки човек да зна о маларији

Још нешто о комарцима

Од неколико стотина до сада познатих врста комараца у целоме свету, само око 50 врста припадају *Anopheles*, то јест оним комарцима, који могу да пренесу маларију, међутим остале врсте комараца које се општим именом називају „*Culex*“ не играју никакву улогу у ширењу људске маларије.

У нашој држави заступљено је преко 30 разних врста комараца, међу којима само 6 припадају *Anopheles* а од којих само две имају практичне важности за преношење маларије.

Да би борба против маларије односно против комараца била успешна, неопходно је потребно знати разликовати их и познавати њихов начин живота.

Да ли су сви комарци који нас с вечери пецкају маларични или не? И на који се начин могу разликовати они који преносе маларију?

За време дана маларични комарци скри-

вају се најрадије по шталама, јер ове врсте комараца за дневно скровиште траже мрачна и влажна места у којима борави стока, у другим сличним просторијама у којима не лежи стока, комарци су много ређи. И ако за време ноћи ове врсте комараца радо улазе у људске станове ради тражења хране, ипак овде нерадо остају да предане, јер сеоске куће су такве да дим са огњиште продре свуда и гони комарце, док варошке куће и сувише су светле да би се у њима радо комарци задржали да предане. У први сумрак маларични комарци исто као и друге врсте комараца излазе из скровитих места да се нахране, а женке са зрелим јајима да положе јаја, па да се после тога опет врате у скровита места ради одмарања. Комарци који су боли по људским становима и ту се задржали за време ноћи, са свитањем дана, напуштају станове и бегују на друга сигурнија места. „Kulexi“ т. ј. комарци који не преносе маларију, за време дана најрадије се скривају по зидовима бетонских, јама или помијара по нужницима и т. д.

Како у нашим крајевима за преношење маларије практично долази у обзир само две врсте *Anopheles* а како обе ове врсте имају пеге на крилима, **то излази да само на комарце са пегам на крилима треба обратити пажњу.** Како и других комараца т. ј. и „Kulexi“ има са пегам на крилима то је потребно знати и друге одлике или особине *Anopheles*, да би их лако могли разликовати од *Kulexi*. Поред пеге на крилима, **најважнији карактер *Anopheles* је његов начин стајања за време одмарања.** Код *Anopheles*, за време стајања на плафону или зиду, труп комарца образује са предметом на којим овај стоји један угао од 45 до 90 степени, међутим код *Kulexi* труп скоро додирује предмет то јест труп се налази у хоризонталном положају према предмету.

Исти положај заузимају комарци и за време сисања крви. Од две главне врсте *Anopheles*, које су заступљене у овим крајевима, једна изабира за своја легла искључиво потоциће то јест ивице или отоке река и потока, док друга која је за маларију много важнија у нашим крајевима, најрадије полаже јаја и леже се у чистим стајаћим водама, које су обрасле усправном и хоризонталном вегетацијом, затим у јазовима за наводњавање и т. д. У недостатку стајаћих вода или јазова леже се радо и у потоцима као и прва врста.

„Kulexi“ противно *Anopheles* не бирају воду и залежу се и у најпрљавијој води, као што су ове из помијара, барица око пумпи за воду и т. д.

Док су већина легла *Anopheles* ван вароши, то је број ових комараца увек велики на периферији вароши и што се иде више центру њихов је број све мањи и мањи, међутим „Kulexi“ налазе врло добра легла и у самом центру вароши, јер за њих се нађе увек вода

за лежање, било у помијарама, било око пумпи за воду, или најчешће у неком бурету, које је спремљено за случај пожара или у коме се преко дана загрева вода за поливање баште и тако даље.

Ларве свих комараца живе у води и ваздух за дисање узимају са површине, изузевши само једне врсте комараца, која ваздух за дисање узима индиректно преко биљака, које расту у води. Одрасла ларва комараца, дугачка је до једног сантиметра а широка један и по до два милиметра.

Атмосферски ваздух ларва прима помоћу нарочитих отвора, који се налазе на задњем делу трупа и док су ови отвори код *Anopheles* директно на самом трупу, дотле се овај отвор код „Kulexi“ налази на једном израштају, који полази са задњег дела трупа ларве и који се обично назива сифон. По овом израштају односно сифону, ларве *Kulexi* врло лако се одликују од ларви *Anopheles* код којих овог израштаја нема.

Како ларве *Anopheles* немају сифона за дисање, то су принуђене да стоје хоризонтално на води, док ларве *Kulexi* стоје увек косо, тако да сифон стоји на површини а глава окренута је на ниже. Док је ларва *Anopheles*, дбог свог хоризонталног положаја на води принуђена да се храни са површине дотле се ларва *Kulexi* пошто је окренута главом наниже принуђена да се храни испод површине воде. Када се додирне површина воде ларве и *Anopheles* и *Kulexi*, напуштају одмах површину воде и бегују на дно, да се опет врате чим се вода смири. Лутке у *Anopheles* и *Kulexi* на форму су запете и врло је тешко на основу лутке казати да ли ће из ове изаћи *Kulexi* или *Anopheles*. Лутке се не хране а ваздух узимају са површине воде као и ларве само помоћу нарочитих органа на форму трубе, које се налазе на горњој страни лутке.

Ове две главне врсте *Anopheles*, презимљују у нашим крајевима у одраслом стадијуму најрадије по топлим шталама у којима има стално стоке.

Једна од ових двеју врста, која се научно назива *Anopheles maculipennis*, већ у другој половини месеца марта почиње да полаже јаја. Ова врста, која је много важнија за маларију од оне друге, полаже јаја у чисте стајаће воде обрасле хоризонталном и усправном вегетацијом, затим у јазове за поливање и напоследку на мирне ивице или отоке река и потока. У колико је година кишовитија то јест у колико се стајаће воде дуже држе у толико је ова врста обилнија у току дотичне сезоне. Максимум развоја достиже крајем јуна или почетком јула.

Друга врста *Anopheles*, која се научно назива *Anopheles superpictus* не налази се у целој Европи као што је случај са првом врстом већ је ограничена на извесне крајеве и тако у Вардарској бановини северна јој је граница око Врање. Ова врста *Anopheles* тра-

жи за полагање јаја текуће воде, то јест мирне ивице или отоке река и потока и никад се неће наћи у стајаћим водама као што је то случај са *Anopheles-maculipennis*-ом. Полаже јаја с пролећа за месец дана доцније од врсте коју смо већ описали. Како ова врста *Anopheles* полаже јаја у поточиће а како су овде с пролећа честе кише то велики део ларви пропада и тек када кише престану обично крајем јуна почиње се нормално развијати, Максимум развоја достиже крајем августа или почетком септембра а у зимовник одлази када и *Anopheles maculipennis*.

Како се ова врста *Anopheles* леже у поточицама, то је подложна метеоролошким утицајима и тако свих сушних година развиће се у већем броју и играће важну улогу за преношење маларије и то тропике, међутим како кишовитих година страдају лавре од бујица то је улога ове врсте комарца за преношење маларије свих кишевитих година незнатна.

Многи се чуде и питају откуда маларије у брдским крајевима као што су кривопаланачки, кратовски или велешки? Исто тако многи мисле да је маларија везана само за равнице и стајаће воде? Кад се узме у обзир да је маларија везана за биологију комарца онда је лако објаснити откуда маларија у брдским крајевима. У брдским крајевима распрострањенија је ова врста *Anopheles*, која за своја легла изабира поточиће и реке за коју смо већ казали да се на север простире све до Врања откуда излази да је ово специјална врста *Anopheles* за Вардарску бановину и то у главном за њене брдске крајеве.

Свих кишевитих година маларија је у равници јака као последица повољног развијања *Anopheles*, јер кише одржавају стајаће воде које обично сушних година рано пресуше, међутим у брдским крајевима кишевитих година маларија је много слабија јер честе кише уништавају ларве *Anopheles*, чија се легла налазе у поточићима.

Како она врста *Anopheles*, која се леже у стајаћим водама полаже јаја већ у другој половини марта, то прва генерација нових комараца може се очекивати крајем априла или почетком маја најкасније. Развој комараца зависи од температуре воде и док је развој с пролећа успорен услед хладних ноћи и траје три недеље до месец дана дотле за време лета развој од јајета до одраслог комарца не траје више од 12—15 дана. На температури испод 12 степени ларва се не развија а температура преко 28 степени јако је неповољна такође за развој комараца. Оптимум температуре за развој ларви је између 22 и 24 степена.

Ако се узме у обзир да једна презимела женка комарца крајем марта снесе 300 јаја из којих ће крајем априла изаћи 300 комараца, међу којима ће бити најмање 150 женки, које ће најкасније после 8 дана снети такође по 300 јаја из којих ће после три недеље изаћи 150

женки, онда се може претпоставити како се комарци брзо размножавају и колики може да буде њихов број у току једне сезоне! Рачуна се теориски да од једне презимеле женке може у току године да произађе преко милион комараца.

Ако претпоставимо да се прва генерација комараца јавља крајем априла и ако узмемо у обзир да је потребно најмање три недеље до месец дана да се маларична клица развије у комарцу онда опасност од маларије у овим крајевима настаје тек од јуна месеца. Са одласком комараца на зимовник у другој половини месеца октобра престаје и опасност од маларије. Ово је врло важно знати јер велики број дошљака у ове крајеве узима профилактично кинин и за време зимских месеца када су инфекције од маларије искључене.

Нису међутим ретки случајеви да код људи који никад дотле нису имали маларију, да се ова појава први пут у новембру или чак и децембру месецу, у време када су комарци већ давно на зимовнику. Ово се може објаснити на тај начин да су се ова лица инфицирала још августа или септембра месеца па је инкубација, то јест време које протекне од момента инфицирања па до појаве болести, трајало дуже него обично и т. д.

Септембарски радови

Радови у кући и на имању

Ново, овогодишње жито, смештено у житнице, треба лопатати и превртати и понова сложити у амбаре но тако да висина слоја не буде виша од 40 сантиметара, јер је потребно да зрно дише и сачува клијавост.

Жито пак, које је одвојено за семе, треба пречистити, претријерисати, како би остало чисто зрно, јер што се сеје то ће се и жњети, па ако има корова у семену и он ће клијати и ницати заједно са житом.

Тако исто тријерисањем се издвоје полумљена и штура зрна која посађена не би клијала, али кад их тим начином издвојимо, ми ћемо њиме хранити живину. Али није довољно да се жито само прочисти од кукоља и осталог корова, већ га треба и лечити, јер и оно болује од болести: гар и снет, ово важи за оно жито, које смо издвојили за семе. То лечење се врши на овај начин:

Стави се у какав котао, казан, кацу или крблу сто литара воде. На ову количину воде узме се кило плавог камена, који се метне у какву корпу, торбицу или у какав плехани но изрешетани суд, па се тако с вечери обеси изнад суда са водом но тако да је плави камен умочи у води. У току ноћи плави камен ће се растопити. У тако добивеном раствору сипа се три килограма угашеног креча, који је прет-

ходно растворен у мало воде, те се то добро измеша. Сада се семе потопа у том раствору и остави десет до петнаест минута, мешајући за то време стално са неком лопатицом или дрветом. За време мешања, један део семена изађе на површину те плива. Ово се руком покупи и избаци, јер оно неће клијати. По том се семе извади из те смесе, и распростре на сувом и промајном месту док се добро не осуши. Кад буде потпуно сухо, сеје се на њиви.

*

У колико време дозвољава ваља поправити камаре сламе и сена, осигурати их од кише и ветрова тиме што ће се врхови покрити грубијом сламом или сеном, која ће после служити за простирку.

Такође треба припремити места за трапљење кромпира и репе и извести канале да се сувишна вода од трапова слива.

У току овога месеца ђубре се и оре или прекопавају и риљају градине, припрема се земљиште за сејање спанаћа, салате, грашка и јесење зелени као за мркве, першуна, даље за сађење јесењег црног и белог лука и т.д.

Берба ораха

У току овог месеца почиње берба ораха, те ћемо зато ове редове посветити нашим привредницима.

Код нас је уобичајена пракса да се ораси млате моткама. То се чини по свима крајевима наше бановине. Међутим млаћењем се причињава велика штета ораховом дрвету, јер се том приликом измлате, пообарају или оштете најбоље гранчице способне за плод. Тако се не ради у паметном свету, већ се ораси оставе да узру на дрвету и они тада сами падају на земљу. Најбољи начин је да се ораси тресу као што се ради рецимо се кајсијама. Оно што остане на дрвету зелено је, па треба причекати још неколико дана, и онда опет треба трести. Све орахе, са којих се не одвоји оклапина (коруба) треба покупити и оставити на гомили па покрити травом, грањем, папратом или поњавама да добро узру. Тада се коруба лако одваја рукама без употребе ножа.

Кад се овако очисте ораси од коруба или оклапине, треба их оставити у какву собу и поређати по патосу но тај слој не сме бити много дебео. Та соба где се ораси суше, треба да буде потпуно суха, без влаге, и да је изложена промаји. Није препоручљиво да се ораси суше на сунцу. После тога ваља их склонити опет где на суво место, јер влага проузрокује буђавост.

Има људи који орахе држе у влажним прсторијама како би били на мери тежи, или их шта више потапају у воду, а забораљају да

тиме шкоде на првом месту себи и друштву, јер се услед влаге проузрокује кварење језгре. Али како је наш свет јмко конзервативан, те многе корисне новине дочекује често са подсмехом, корисно би било да у свим таквим случајевима интервенишу општински судови. Према томе препоручљиво је да општинске власти забране брање ораха пре времена а нарочито употребу млаћења, како би тим мерама обезбедили боље бербе ораха и њихово напредовање.

Корисне поуке

Буба швабе

Буба швабе су боје мрке, а има их и отвореније боје (русе). Буба-швабе су врло несносне, много се множе и живе нарочито по кујнама од животних намирница. Оне су одвратне својом множином и изгледом, непрестаним шуштањем а опасне као преносиоци заразних клица. Опитима је доказано, да преносе клице туберкулозе, губе, срдоболе, дечје и других глиста. Буба-швабе преносе клице куге и колере.

Има једно средство које их потпуно потамани, иструје. То је „швајнфутергрин“, зелен прашак, јако отрован, јер у себи има доста арсена (сигана) а и бакра. По радњама се обично продаје помешан са гипсом (садром). За уништавање буба шваба помеша се тај отров са нешто брашна и поспе се по поду по угловима и ивицама и другим местима на која не треба у то време остављати јело. Буба-швабе су врло похлапне на „швајнфутергринс“ те се лако трују. Добро је да тај прашак остане две недеље и више на поду.

КЊИЖИЦА

ЗА НА ПЛАТУ

ОПШТИНСКОГ ПРИРЕЗА

има на стоваришту

КЊИЖАРА

В. Димитријевића, Скопље
улица Краља Петра

ПО ЦЕНИ 3 ДИНАРА КОМАД. НА ВЕЋЕ КОЛИЧИНЕ 50% ПОПУСТ.

Власник Службеног Листа је Банска Управа Вардарске Бановине у Скопљу. — Уредник по овлашћењу Бан. Управе, Симић Стеван, директор гимназије у пензији Кеј Краља Александра 117 Штампарија и Књиговезница Василија Димитријевића — Скопље, Краља Петра -- Телефон 182